

**UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE**

**PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

**BAKALÁŘSKÁ PRÁCE**

**Nela Klasová**

**PRAHA 2018**

**UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE**

**PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

**Katedra pedagogiky**

**ROZDÍLNÉ VNÍMÁNÍ AUTORITY UČITELE A VYCHOVATELE**

**DIFFERENCE IN PERCEPTION OF AUTHORITY OF TEACHER AND  
EDUCATOR**

**Bakalářská práce**

**NELA KLASOVÁ**

**Vychovatelství**

**Kombinované studium**

**Vedoucí práce: PhDr. Jaroslav Šaroch, Ph.D.**

**PRAHA 2018**

**Prohlášení**

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval/a samostatně pod vedením PhDr. Jaroslava Šaroča, PhD.

V práci jsem použil/a informační zdroje uvedené v seznamu.

V Praze dne 16.11.2018

.....

### **Poděkování**

Tímto bych chtěla poděkovat především za vedení PhDr. Jaroslava Šaroča, PhD, za rady, pomoc a trpělivost při zpracovávání této práce. Také bych chtěla poděkovat všem respondentům, kteří se zúčastnili tohoto výzkumu a hlavně pedagogům, kteří byli ochotni zodpovědět mi veškeré otázky, a díky kterým jsem se dozvěděla mnoho nového a zajímavého.

### **Anotace**

Práce bude pojednávat o rozdílech v percipování autority učitele a vychovatele žáky, respektive učiteli a vychovateli samotnými. Dále se zaměří na to, jak se žáci k vychovateli a učiteli chovají a jak tyto role vnímají z hlediska autority. Výstupem práce bude zjištění, jestli žáci vnímají rozdíly mezi učitelem a vychovatelem. Jak žáci vnímají roli vychovatele ve svém životě.

### **Klíčová slova**

Autorita, učitel, vychovatel, vnímání autority

### **Anotace v anglickém jazyce**

The aim of the thesis is to evaluate the authority of the educator and the teacher from the point of view of pupils as well as teachers and educators themselves. It focuses on pupils' behaviour towards the educator and the teacher and their perception of these roles from the point of view of authority. The output of the work will be to determine whether pupils and children perceive the differences between the teacher and the educator. How pupils perceive the role of the educator in their lives.

### **Klíčová slova v anglickém jazyce**

Authority, teacher, educator, authority perception

Souhlasím s půjčováním bakalářské práce v rámci knihovních služeb.

## Obsah

Úvod.....	7
Teoretická práce .....	8
1. Autorita .....	8
1.1. Vymezení pojmu autorita.....	8
1.2. Význam autority .....	9
1.3. Základní druhy členění autority .....	10
1.4. Další členění autority.....	11
2. Autorita v souvislosti s výchovou a vzděláváním.....	13
2.1. Autorita ve spojení s pedagogikou .....	13
2.2. Vztah mezi autoritou a výchovou.....	13
2.3. Výchovné styly .....	14
2.4. Autorita pedagoga.....	15
2.5. Autorita školy jako instituce.....	15
3. Nároky na učitele a vychovatele .....	16
3.1. Charakterové vlastnosti učitele a vychovatele .....	16
3.2. Výkonové vlastnosti pedagoga.....	17
3.3. Zákonné požadavky.....	19
Praktická část .....	20
4. Metodika výzkumu .....	20
4.1. Výzkum s žáky .....	20
4.2. Výzkum s pedagogy .....	21
4.3. Cíle výzkumu .....	21
5. Řízený výzkum v hodině .....	22
5.1. Výzkumný vzorek .....	22
5.2. Pojem autorita.....	23
5.3. Vnímání autority mezi učitelkou a vychovatelkou.....	24
5.4. Rozdílné chování k učiteli a vychovateli .....	25
5.5. Důležité faktory v budování autority.....	26
5.6. Změna v chování k učitelům a vychovatelům.....	27
5.7. Vyhodnocení výzkumů .....	28

6. Rozhovory.....	29
6.1. Rozhovor č.1 .....	29
6.2. Rozhovor č.2 .....	30
6.3. Rozhovor č.3 .....	33
6.4. Rozhovor č.4 .....	35
6.5. Rozhovor č.5 .....	36
7. Porovnání a výsledky rozhovorů .....	38
7.1. Význam autority .....	38
7.2. Učitel versus vychovatel .....	39
7.3. Faktory budování autority .....	39
7.4. Vnímání ostatních pedagogů .....	40
Závěr .....	41
Seznam tabulek .....	44
Použité zdroje .....	45
Přílohy.....	47

## Úvod

Jako téma pro svou bakalářskou práci jsem si vybrala rozdílné vnímání autority učitele a vychovatele. Tuto problematiku jsem zvolila, jelikož pracuji na základní škole a v tomto období řešíme stále více problémů s budováním autority učitelů a vychovatelů u žáků. Do mého zaměstnání nastoupilo v poslední době hodně vychovatelek, které se kvůli velkému úbytku učitelů během pár měsíců staly učitelkami. V této pozici mají velký problém s autoritou, jelikož je děti znají jako vychovatelky, se kterými mají spíše přátelský vztah. Stejně tak je tomu bohužel už i u některých učitelů, kteří mají v dnešní době velký problém získat si u žáků úctu a respekt. Žijeme v době, kdy je kladen důraz na to, aby se žáci rozvíjeli sami a je jim dána volnost, což se odráží na jejich chování k dospělým, zejména tedy k pedagogům.

Cílem této práce je zjistit, jak žáci a pedagogové vnímají rozdíly v autoritě mezi učiteli a vychovateli. Budu se snažit přijít na to, zda žáci vědí, co to autorita je a jestli se chovají jinak k učitelům a jinak k vychovatelům. Dále se práce zabývá tím, jak se cítí vychovatel v roli učitele, a jak vnímá změnu v chování žáků. Jak vnímají rozdíly v autoritě učitele a vychovatele pedagogové nejen z pohledu žáků, ale hlavně z pohledu jejich vlastního.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části rozeberu pomocí odborné literatury pojem autorita a její druhy. Dále zde rozeberu, jak se autorita prolíná s pedagogickou profesí. V praktické části nejprve představím metodiku výzkumu, jak jsem získala data pro dosažení cílů předkládané práce. Dále v této části aplikuji tyto metody a pomocí řízeného výzkumu ve vyučovací hodině proberu s žáky jejich postoj k autoritě učitele a vychovatele. Dále pomocí rozhovorů s učiteli a vychovateli zjistím jejich názor na probíranou problematiku. Na závěr shrnu všechny poznatky, ke kterým jsem v práci dospěla.

## Teoretická práce

V teoretické části popisuji pojem autorita z různých pohledů, význam autority a její různá dělení. Dále zde popíšu autoritu v souvislosti s výchovou a vzděláváním, kam patří autorita učitele, autorita školy, autorita ve vztahu s pedagogikou či výchovné styly. Do této části jsem zahrнула také nároky na pedagogy, které jsou na ně kladené.

### 1. Autorita

#### 1.1. Vymezení pojmu autorita

Pojem autorita je možno vymežit v mnoha pohledech. Jednoznačná definice zde neexistuje. Autorita je brána jako široká oblast, kterou je možno interpretovat podle jednotlivých vědních disciplín, ve kterých je používána. Pojem autorita jako taková můžeme chápat jako označení pro osobu či úřad, který o něčem rozhoduje, a my jsme povinni se tím rozhodnutím řídit.

*„Jedná se o pojem velmi komplikovaný, jeho užívání je často volné a nepřesné, někdy až zkreslené. Hovoří se o osobní, pravé, opravdové, přirozené autoritě, ale i o autoritě mocenské, vladařské, úřední nebo direktivní. Dále se uvažuje o autoritativním chování, o autoritě nadřízených, dospělých, rodičů a starších, o autoritě učitele, o autoritativním a autoritářském stylu výchovy, o autoritářské osobnosti, o autoritativním modelu řízení, o anti autoritativní pedagogice. Obsahová nejasnost patří k charakteristickým rysům moderní doby, nese s sebou zastřetí nebo překrytí významné řady ostatních pojmů s autoritou velmi úzce souvisejících-svoboda, kázeň, manipulace, odpovědnost, vina, vliv, moc, hodnoty, normy, tradice.“<sup>1</sup>*

Samotná etymologie pojmu autorita je velice zajímavá. „Pojem autorita pochází z latinského *auctoritas*, což znamená podporu, záruku, jistotu, spolehlivost, hodnověrnost a další. Příbuzné slovo *auctor* představuje napomahatele, podpůrce, vzor;

---

<sup>1</sup> VALIŠOVÁ, Alena a HANA KASÍKOVÁ. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1734-0, s. 393.

příklad, předchůdce. Také základ obou slov – sloveso *augó* – má více českých ekvivalentů: *podporovati ve vzrůstu, zvětšovati, rozmnožovati, obohatiti, obdařiti*.<sup>2</sup>

Pro mě zajímavou definici tohoto pojmu uvádějí autorky Vališová a Kasíková, „*Jak lze vyjádřit podstatu pojmu autorita? Velmi výstižně se jeví obsahové vymezení v definici S. Kučerové (1999, s. 73) že „autorita je svou podstatou antropologická konstanta, která spoluvytváří pravidla skupinového života, organizační řád skupiny, spolu podmiňuje její biologické přežití, rozvoj jedinců i předávání zkušeností z generace na generaci“... je tudíž jistým garantem pozitivních hodnotových struktur, významným předpokladem rozvoje lidských potenci a základem fungování společnosti v tom nejširším slova smyslu.*“<sup>3</sup>

Ve filosofickém slovníku najdeme pod pojmem autorita tuto definici „*je to souhrn všech vlastností fyzických nebo morálních osob (v širším slova smyslu také daností typu mravu, zvyku, obyčeje), který motivuje osobu, jež je ochotna souhlasit a přikyvovat k vzývání a dovolování se nositele autority. Odlišuje se tak od fyzického nebo morálního nátlaku, který vynucuje souhlas na základě vzhledu do předkládaného stavu věci, ale také od čisté skutečné moci. Souhlas rozumu na základě autority se nazývá vírou, souhlas vůle a chování pak poslušností.*“<sup>4</sup>

Pojem autorita má mnoho definic, které každému, kdo se o tuto komplexní problematiku zajímá, mohou pomoci pohlédnout na autoritu z mnoha různých hledisek.

## **1.2. Význam autority**

Významy autority můžeme dělit na dvě skupiny. Jedná-li se o první skupinu, autoritu chápeme jako pravomoc, se kterou je spojena odpovědnost, vyjadřuje se jako právo rozhodovat a znamená, že máme moc nad lidmi. V tomto smyslu to platí i pro učitele. Učitel určuje cíle a obsah učení žáků, organizuje vyučování, rozhoduje

---

<sup>2</sup> VALIŠOVÁ, A., *Autorita učitele v multidimenzionálním kontextu – odborný informační materiál*, 2013.

<sup>3</sup> VALIŠOVÁ, Alena a Hana KASÍKOVÁ. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1734-0, s. 394.

<sup>4</sup> BRUGGER, Walter. *Filosofický slovník*. Praha: Naše vojsko, 1994. ISBN isbn80-206-0409-x, s.76.

o metodách učení, normách chování a hodnotí výsledky žáků.<sup>5</sup>

Ve druhé skupině mluvíme o kvalitě vedení, autorita je tu vedena k ochraně a rozvoji mládeže. K rozhodujícím kvalitám vedení patří čtyři prvky autority. Jsou to poznání, úroveň činností, dovedností a schopností, výkonnost a mravní schopnosti.

Prvním prvkem je takzvané poznání, od něj se odvozuje vážnost a úcta například k vědcům, filozofům a umělcům, kteří mohou poskytovat poučení a rady ostatním. I učitel je nositel poznání, ve vztahu k dětem a rodičům je u něj důležitá jeho prestiž.

Druhým prvkem je úroveň činnosti, dovedností a schopností, jedná se o schopnost klást otázky a podněcovat zvědavost žáků, umět organizovat a řídit.

Třetím prvkem je výkonnost, kde záleží na odolnosti vůči zátěži, obětavosti, pracovnímu nasazení, nadšení a zaujetí.

Posledním čtvrtým prvkem jsou mravní vlastnosti, kam patří vážnost, vzor, spolehlivost, jistota a stálost osobnosti vedoucího. Mravní požadavky na učitele jsou důležité, protože se od něj očekává, aby byl takový, jakými má učinit jiné.<sup>6</sup>

### ***1.3. Základní druhy členění autority***

V odborné literatuře můžeme výše zmíněné významy autority najít pod názvem **formální a neformální autorita**. Autorita formální plyne z postavení v organizaci podniku a nebere ohledy na konkrétního jedince a jeho vlastnosti. Neformální autorita je založená na lidských a odborných charakteristikách jedince, který má na ostatní přirozený a přímý vliv.<sup>7</sup>

---

<sup>5</sup> VALIŠOVÁ, Alena. *Autorita jako pedagogický problém*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-624-4, s.26

<sup>6</sup> VALIŠOVÁ, Alena. *Autorita jako pedagogický problém*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-624-4, s.28-29.

<sup>7</sup> VALIŠOVÁ, Alena. *Jak získat, udržet a neztrácet autoritu*. Praha: Grada, 2008. Psychologie pro každého. ISBN 978-80-247-2282-5, s. 41.

**Autoritu můžeme dělit také na skutečnou a zdánlivou.** Skutečná autorita spočívá v tom, že podřízení respektují stanovenou strategii, projevují vstřícnost k pokynům, aktivita skupin se vyznačuje trvalostí a soudržností i v krizových situacích. Autorita zdánlivá umožňuje, že ve skupině existují projevy nedůvěry podřízených, neochota ke spolupráci, přes existenci symbolů uznání nemá nositel autority v náročné situaci u spolupracovníků oporu.<sup>8</sup>

**Další členění je na autoritu přirozenou a autoritu získanou.** Autorita přirozená vyplývá ze spontánnosti, osobnostních rysů či profesních dovedností nositele, může být umocněna i temperamentovými dispozicemi. Na získané autoritě se podílí výchova a individuální cílevědomé úsilí, je získána v průběhu činnosti člověka, čerpá a staví na autoritě přirozené, někdy ji kultivuje, jindy upravuje nebo omezuje.<sup>9</sup>

#### ***1.4. Další členění autority***

##### ***Významy autority podle E. Fromma***

Erich Fromm (1992) soudil, že základem klasifikace autority je mít autoritu nebo být autoritou. Rozlišuje dva odlišné významy autority iracionální a autority racionální.

Autorita iracionální, opírající se o zásadu „mít“, jejímž zdrojem je moc nad lidmi, fyzická i psychická. Tato autorita se projevuje neurotickou potřebou převahy, vykořisťováním těch, kteří jsou jí podřízeni. Strach z tohoto typu autority, dominance, závislost, poslušnost a drezúra, pocit vlastní méněcennosti, to jsou základy autoritářství – totalitního systému.

Autorita racionální, opírající se o zásadu „být“ autoritou, jejímž zdrojem je kompetence. Tato autorita přeje rozvoji, umožňuje vlastní úsudek, konstruktivní kritiku a hodnocení jednání autority. Opírá se o rovnost obou stran, které se liší pouze úrovní

---

<sup>8</sup> VALIŠOVÁ, Alena. *Jak získat, udržet a neztrácet autoritu*. Praha: Grada, 2008. Psychologie pro každého. ISBN 978-80-247-2282-5, s. 41.

<sup>9</sup> VALIŠOVÁ, Alena. *Jak získat, udržet a neztrácet autoritu*. Praha: Grada, 2008. Psychologie pro každého. ISBN 978-80-247-2282-5, s. 41.

vědomostí a schopností v nějaké oblasti. Jak autorita racionální, tak i iracionální jsou zjevnými autoritami. Víme, kdo přikazuje a zakazuje, co chce, a jaké budou důsledky poslušnosti nebo vzbouření se.<sup>10</sup>

### ***Druhy autority podle T. Gordona***

Thomas Gordon, představitel nedirektivní pedagogiky, rozlišil čtyři druhy autority (podrobněji Gordon, 1972):

- **Autorita opírající se o zkušenost** – jde o znalosti, vzdělání, schopnosti, moudrost člověka. V rodině a ve škole se s tímto druhem autority můžeme setkat velmi často. Tento typ se nazývá autoritou E (Erfahrung – zkušenost). Mnoho lidí pociťuje respekt ke zkušeným lidem, učí se od nich, hledá u nich radu.
- **Autorita designovaná, opírající se o postavení a tituly** – obsahuje uznání vůči pozici, funkci, závazku či odpovědnosti osoby nebo skupiny. Takovou autoritu může mít učitel předávající vědomosti svým žákům. Je to autorita J (Job – povolání, práce). Má-li fungovat v mezilidských vztazích, musí být autorita uznávaná, akceptovaná.
- **Autorita opírající se o neformální smlouvy** – lidé je uzavírají v každodenních interakcích a může se týkat například organizace dne, upozornění o změně hodiny návratu domů či místa pobytu. Tento typ autority se nazývá autorita V (Vertrag – smlouva). Ta je uznávána tehdy, když je smlouva oboustranná, tj. podmínky smlouvy jsou stanoveny oběma stranami a odpovídají potřebám obou stran.
- **Autorita vyplývající z moci** – jde o osobu, jež má moc nad druhými. Tento druh autority se nazývá autorita M (Macht – moc). Pochází z moci, která kontroluje, panuje, donucuje, přemáhá vůli jiných, přesvědčuje je, aby něco udělali. T. Gordon tvrdí, že je špatné být autoritářský, což znamená užívat převážně autoritu typu M.<sup>11</sup>

---

<sup>10</sup> VALIŠOVÁ, A., *Autorita učitele v multidimenzionálním kontextu – odborný informační materiál*, 2013.

<sup>11</sup> VALIŠOVÁ, A., *Autorita učitele v multidimenzionálním kontextu – odborný informační materiál*, 2013.

## **2. Autorita v souvislosti s výchovou a vzděláváním**

### ***2.1. Autorita ve spojení s pedagogikou***

Autoritu v pedagogice můžeme chápat z jednoho pohledu jako legitimní moc z formálního postavení učitele, který má právo organizovat výuku, rozhodovat, hodnotit a klasifikovat žáky. V tomto případě se jedná o formální autoritu, tato pravomoc je učiteli dána legislativně v zákonech a předpisech, konkrétně se jedná o Zákon č.563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících.<sup>12</sup>

Z pohledu druhého se jedná o neformální autoritu, kdy se jedná o autoritu, která určuje kvalitu vztahu mezi učiteli a žáky a spočívá v dobrovolném přijetí vedoucího postavení učitele. O tuto autoritu musí učitel usilovat, dále si jí musí umět udržet.<sup>13</sup>

### ***2.2. Vztah mezi autoritou a výchovou***

Vztah autority a výchovy je postaven na hodnotách a normách, které jsou zakotveny v autoritě a jsou jejím prostřednictvím i prosazovány. Na vztah mezi autoritou a výchovou můžeme nahlížet ze tří úrovní, které se vzájemně propojují. Jedná se o úroveň makrosociální, mikro sociální a intra individuální.<sup>14</sup>

V makrosociální úrovni se jedná hlavně o vztah autority a výchovy ve společnosti, který vyplývá ze vztahů norem a hodnot rodiny, školy a společnosti v nejširším kontextu.

Jde-li o mikro sociální úroveň, jde zde o hodnoty, pravidla a zásady jednání, které jsou určovány rodinným životem nebo interakčním schématem ve škole. Zájmem je odkrytí jednání v situacích, které nás mohou potkat v každodenním životě ve škole.

---

<sup>12</sup> ZIELENIECOVÁ, P., *Doplňkový text k předmětu Pedagogika ve studiu učitelství na MFF UK, listopad 2012.*

<sup>13</sup> ZIELENIECOVÁ, P., *Doplňkový text k předmětu Pedagogika ve studiu učitelství na MFF UK, listopad 2012.*

<sup>14</sup> VALIŠOVÁ, Alena. *Autorita jako pedagogický problém.* Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-624-4, s.17.

V intra individuální úrovni zkoumáme, jakým způsobem se žáci učí normám a hodnotám od druhých.

Na základě klasického chápání výchovy jako ovlivňování mladých lidí dospělými, nahlížíme na normy a hodnoty jako na závažné. Otázka výchovy je také důležitým aspektem autority jako procesu a dynamiky vztahů mezi účastníky pedagogické interakce. Autorita tedy nemůže být od výchovy oddělována, jelikož jde o zprostředkování hodnot a norem společnosti.<sup>15</sup>

### **2.3. Výchovné styly**

Výchovný styl můžeme definovat zejména jako emoční vztah dospělých a dětí, způsob jejich komunikace a dále velikostí požadavků na dítě, způsob jejich kladení a kontroly. Je kladen důraz také na volbu výchovných prostředků a reakcí dítěte na tyto prostředky. Výchovné styly ve vztahu k autoritě můžeme dělit na autokratický, liberální a demokratický.

Autokratický styl výchovy, taktéž nazýván autoritativní či dominantní styl, se vyznačuje tím, že učitel či vychovatel hodně rozkazuje, trestá či nerespektuje přání a potřeby žáků. Má pro žáky málo porozumění a poskytuje jim málo samostatnosti a iniciativy.

Při liberálním stylu výchovy nebo také jinak při slabém vedení, vychovatel či učitel řídí žáky málo nebo vůbec, neklade přímé požadavky. Při zadání, úkol nekontroluje a nepožaduje jeho plnění.

Sociálně integrační neboli demokratický styl se vyznačuje tím, že učitel či vychovatel udává žákům méně příkazů, podporuje jejich iniciativu a samostatnost. S žáky diskutuje o daném tématu, má pro děti individuální porozumění a dokáže se s nimi bavit i o jiných důležitých věcech, které nemají s prací v hodině nic společného.<sup>16</sup>

---

<sup>15</sup> VALIŠOVÁ, Alena. *Autorita jako pedagogický problém*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-624-4, s.17-18.

<sup>16</sup> ČÁP, Jan. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-X, s.303-304.

## **2.4. Autorita pedagoga**

Jedno ze základních témat zkoumání výchovně-vzdělávacího procesu je autorita pedagoga. Zkoumáme zde osobnost učitele a jeho interakci se žáky. Učitel se bez autority ve vyučování neobejde, díky svému postavení má jistou moc, což ovlivňuje jeho interakci se žáky. Pedagogové pojmají autoritu jako vliv osobnosti na své okolí. Tento vliv je založen na úctě, uznání a vyplývá z vlastností, kvalit a chování osobnosti. Celková síla autority vzniká a je ovlivněna řadou faktorů, které jsou například mravní síla a pevnost charakteru, vědomosti a odborné znalosti, partnerský vztah k žákům či společenský status. Dále by měl pedagog disponovat vlastnostmi, které mu pomáhají spoluvytvářet autoritu, kam patří například důslednost, kvalifikace, spravedlnost, empatie, tolerance, či ráznost a rozhodnost.<sup>17</sup>

## **2.5. Autorita školy jako instituce**

Vedle autority učitele, působí na žáky i autorita školy jako instituce. Školy na žáky působí svým řádem, náročností výuky či kvalitou učitelů. Autorita školy je vnitřní a vnější. Mluvíme-li o vnitřní autoritě, ta je vyjadřovaná postojem žáků a učitelů vůči škole, mezi faktory vnitřní autority patří například kvalita a obliba učitelů či náročnost výuky. Ve smyslu s vnější autoritou je brán zřetel hlavně na význam vzdělání pro absolventy a společnost. Hlavním rysem autority školy je význam a ocenění vzdělání, které daná škola poskytuje, tento rys nazýváme prestiž školy.<sup>18</sup>

---

<sup>17</sup> DOBAL, Jakub. *Pojetí autority pedagoga z pohledu učitele gymnázia*. In VALIŠOVÁ, Alena et al. *Autorita ve výchově: vzestup, pád, nebo pomalý návrat*. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-857-3, s. 115–117.

<sup>18</sup> PAŘÍZEK, Vlastimil. *Autorita školy jako instituce*. In VALIŠOVÁ, Alena et al. *Autorita ve výchově: vzestup, pád, nebo pomalý návrat*. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-857-3, s. 23-24.

### 3. Nároky na učitele a vychovatele

#### 3.1. Charakterové vlastnosti učitele a vychovatele

##### *Učitel*

Aby si učitel zasloužil autoritu svých žáků, je pro něj důležité, aby měl určité charakterové vlastnosti. V první řadě k nim patří vlastnosti, které mají morální význam ve vztahu k sobě, jedná se o vlastní sebepoznání, které by mělo vyústit v objektivní sebehodnocení a zdravé sebevědomí. Učitel je pro žáky vzorem, měl by mít tedy kladné vlastnosti, které od žáků ve výchově požaduje.

Mezi další charakterové vlastnosti patří také vztah k druhým lidem, v tomto případě hlavně k dětem, ale také vztah ke kolegům, rodičům nebo vedení školy. Učitel by se neměl bát projevit svou náklonnost k dětem. Učitel by měl být přátelský a vřelý, tím pádem také citlivý, měl by mít schopnost vycítit snahy, potřeby a očekávání žáků. Je dobré, aby měl učitel také určitý stupeň dominance, který vychází ze zdravého sebevědomí a projevuje se pohotovým rozhodováním, řešením výchovných a vzdělávacích problémů a schopnost vést. Ve vztahu k druhým lidem je u učitelů důležitá laskavá náročnost či přísnost. V tomto je důležité, aby učitel kritizoval nedostatek vědomostí nebo odsuzoval žákovo nevhodné chování, ale neshazoval jeho osobnost.

Učitel by se měl vyznačovat zodpovědným a svědomitým přístupem, což znamená, že by měl mít dobrý vztah k práci. Ve vztahu k práci je důležité, aby měli tvůrčí charakter a trvale spolupracovali s mladou generací.

Mezi další charakterové vlastnosti patří takzvané volné vlastnosti, kam patří zejména sebeovládání, trpělivost, rozhodnost, důslednost, vytrvalost a další.<sup>19</sup>

---

<sup>19</sup> HOLEČEK, Václav. *Psychologie v učitelské praxi*. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3704-1, s. 19-23.

## ***Vychovatel***

Jedná-li se o charakterové vlastnosti vychovatele, zaměříme se na znaky osobnosti, které mají svůj vrozený základ a jsou formovány vlivem prostředí a výchovou. Jedná se taktéž o rysy osobnosti, které jsou podmínkou k úspěšnému vykonávání pedagogického povolání.

Patří sem základní vlastnosti, které jsou stejné pro všechny pracovníky v pedagogickém prostředí. Jedná se o schopnost empatie a vcítění se do prožívání druhých, komunikativnost, umění naslouchat, míra dominantnosti, která umožňuje vedení lidí. Dále sem patří zvládání náročných životních situací, převaha kladných emocí a především pozitivní vztah k lidem, hlavně k dětem.

Kromě specifických nároků na pedagogy lze vymezit i nároky, jež se vztahují k povolání vychovatele, tedy pedagoga volného času. Mezi žádané vlastnosti vychovatele patří schopnost přizpůsobit se proměnlivým podmínkám a řešit nečekané situace, dále do této kategorie patří tvořivost, nápaditost a fantazie, bez které by toto povolání nemohli vykonávat. Vychovatel by měl být hravý a měl by mít smysl pro humor. Vychovatel by měl mít pochopení pro věkové zvláštnosti, hlavně pro práci s věkově heterogenními skupinami žáků.<sup>20</sup>

### ***3.2. Výkonové vlastnosti pedagoga***

Dalším důležitým faktorem v práci pedagoga je, aby měl určité výkonové vlastnosti. K těmto vlastnostem řadíme schopnosti, které se rozvinuly na základě vrozených vloh a také schopnosti osvojené, což jsou vědomosti, dovednosti a návyky. Tyto schopnosti můžeme rozdělit na obecné a speciální.

Mezi obecné vlastnosti řadíme ty vlastnosti, které jsou předpokladem k úspěšnému vykonávání různých činností a ztotožňují se s inteligencí. Nároky na toto povolání vyžadují jedince s nadprůměrnou inteligencí. V pedagogické praxi můžeme

---

<sup>20</sup> HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-473-1, s. 132-134.

najít učitele, kteří sice disponují vysokou inteligencí, ale nejsou považováni za úspěšné pedagogy, jelikož si neumí získat autoritu u žáků. Učitelská praxe vyžaduje hlavně praktické a divergentní, tvořivé uvažování. Důležitá je taktéž emoční inteligence, která má schopnost regulovat emoce, citlivě je vnímat, chápat a využívat je jako podporu v myšlení a rozhodování. Schopným pedagogem můžeme nazvat toho, který má předpoklady pracovat kvalitně a zároveň si rychle a lehce osvojí poznatky a dovednosti.

Speciální vlastnosti můžeme rozdělit na pedagogicko-didaktické schopnosti, psychodidaktické schopnosti a pedagogický takt. K těmto schopnostem můžeme zařadit i expresivní schopnosti, které jsou předpokladem srozumitelného verbálního i neverbálního vyjadřování citů, myšlenek a postojů, dále sem patří i schopnost sebereflexe. Pedagogicko-didaktické schopnosti se projevují v kvalitní přípravě a úspěšné realizaci vyučovacích hodin. Je důležité metodické ztvárnění učiva, použití vhodných metod a forem učení. Tyto schopnosti předpokládají, že bude mít pedagog rozvinuté organizační schopnosti, které se uplatňují především v řízení vlastní pedagogické práce.

Psychodidaktické schopnosti se uplatňují ve volbě vhodných metod a forem, které respektují dosaženou úroveň žáka v oblasti poznávání jeho myšlení, představivosti a emocí a motivaci. Vhodné didaktické dovednosti by se měly postupem času přeměnit v návyky.

Dále sem patří pedagogický takt, který popisuje správné a citlivé vedení žáků, které přispívá ke správnému rozvoji jejich osobnosti. Tento takt se projevuje schopností vcítit se do pocitů žáků, vnímat jejich potřeby a pocity, což se nazývá empatie. Pedagogicky taktní učitel projevuje záměr o problémy dětí, má smysl pro spravedlnost, při výuce je náročný, ale je také schopen vytvořit příjemnou atmosféru.<sup>21</sup>

---

<sup>21</sup> HOLEČEK, Václav. *Psychologie v učitelské praxi*. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3704-1, s. 30-35.

### **3.3. Zákonné požadavky**

Zákonné požadavky pro výkon práce pedagogického pracovníka upravuje zákon č.563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. Tento zákon se vztahuje na veškeré pedagogické pracovníky, kteří vykonávají přímou vyučovací, výchovnou a pedagogicko-psychologickou činnost přímým působením na vzdělávaného.

Mezi zákonné předpoklady pro výkon činnosti pedagoga patří to, že musí být plně způsobilý k právním úkonům, má odbornou kvalifikaci pro pedagogickou činnost, kterou vykonává, je bezúhonný, zdravotně způsobilý a prokázal znalost českého jazyka.<sup>22</sup>

---

<sup>22</sup> *Zákon č.563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a změny některých zákonů.* [online]. 2016 [cit. 2018-10-28]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/38850/>

## Praktická část

V praktické části nejprve představím metody výzkumu, které budou v této části probíhat. Jedná se o řízené výzkumy v hodině s žáky prvního stupně základní školy a polo strukturované rozhovory s různými pedagogy. Tyto metody následně rozeberu v dalších částech této praktické práce. Na konci vyhodnotím zvlášť výzkum v hodině a rozhovory. V závěru shrnu, zda jsem dosáhla vytyčeného cíle.

### 4. Metodika výzkumu

Výzkumná metoda je všeobecný název pro proces, se kterým se pracuje při výzkumu. V rámci výzkumných metod je důležité si vybrat výzkumný nástroj, se kterým budeme pracovat, například dotazník, či otázky rozhovoru. Každá metoda má jisté vlastnosti, které je potřeba dodržet, jedná se o validitu a reliabilitu. Validita je schopnost daného výzkumného nástroje, aby zjišťoval to, co zjišťovat má. Reliabilita je spolehlivost a přesnost výzkumného nástroje.<sup>23</sup>

#### 4.1. Výzkum s žáky

Jako hlavní metodu výzkumu jsem vybrala řízený výzkum v hodině s žáky prvního stupně základní školy. Tento výzkum bych zařadila do výzkumné metody s názvem experiment, jelikož splňuje znaky, které by měl experiment mít.

Nejprve určíme subjekty, což jsou osoby, které se experimentu zúčastní, a kteří jsou vybíráni podle konkrétních znaků. V tomto případě jsou to žáci čtvrtého a pátého ročníku základní školy.

Určíme si experimentální plán, díky kterému si experiment rozvrhneme. V mém výzkumu jsem si připravila pro žáky prezentaci ohledně autority.

---

<sup>23</sup> GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-79-6, s.70-73.

Součástí experimentu je pretest a posttest, což jsou počáteční a závěrečné testy, které jsou zadávány subjektům. Jako pretest ve výzkumné hodině jsem se nejprve pokusila zjistit, zda žáci chápou pojem autorita. Posttest je v mém výzkumu závěrečná diskuze s žáky o probírané problematice.

## **4.2. Výzkum s pedagogy**

Druhou metodou výzkumu je rozhovor neboli interview s učitelkami a vychovatelkami. Jedná se o výzkumnou metodu, která umožňuje zachytit fakta a zároveň zjistit více o postojích respondentů. Můžeme sledovat vnější reakce respondentů a podle toho usměrňovat průběh kladení otázek.<sup>24</sup>

Vybrala jsem polo strukturované rozhovory, které jsou kompromisem mezi strukturovanými a nestrukturovanými rozhovory. V rozhovorech mám zadané základní otázky a respondent má volnost v odpovědích. Jelikož se jedná o polo strukturovaný rozhovor, mohu otázky pozměnit, změnit jejich pořadí nebo přidávat další.

## **4.3. Cíle výzkumu**

Cílem praktické části je zjistit, jak žáci a různí pedagogové vnímají rozdíl v autoritě mezi učiteli a vychovateli. Jaké rozdíly to jsou a proč to žáci takto vnímají? Jaké faktory jsou důležité pro žáky v budování vztahu s učiteli a vychovateli, a zda vnímají změny ve svém chování vůči různým pedagogům.

Dále se budu zabývat tím, jak rozumí pojmu autorita různí pedagogové. Jak různí pedagogové vnímají rozdíly mezi autoritou učitele a vychovatele a zda si myslí, že mají u žáků autoritu, a jak si myslí, že to vnímají ostatní pedagogové? Jak se cítí vychovatel v roli učitele a jak tuto změnu vnímá v chování žáků? Jaké faktory jsou podle nich důležité pro získání autority?

---

<sup>24</sup> GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-79-6, s.110-111.

## 5. Řízený výzkum v hodině

Na tento výzkum jsem měla na základní škole vyhrazené dvě středy, kdy děti mají první hodinu třídnické hodiny. Každý výzkum trval cca. 30 minut.

Na obě hodiny jsem měla připravenou krátkou prezentaci, která obsahovala vysvětlení pojmu autorita, otázky k dětem a následné rozdíly mezi autoritou učitele a vychovatele, prezentace je připojena v příloze. Záměr byl takový, aby si děti uvědomily, jestli vnímají rozdíly svého chování k učiteli a k vychovateli.

### 5.1. Výzkumný vzorek

Výzkum jsem prováděla ve 4. a 5. ročníku základní školy s celkovým počtem 44 žáků. Jednalo se o 18 dívek a 26 chlapců ve věku od 9 do 11 let. Tyto třídy jsem vybrala proto, že jsem měla možnost v těchto třídách působit jako vychovatelka a asistentka pedagoga. Vím tedy, jak tyto děti pracují, a taky na jaké jsou rozumové úrovni proto, aby byly schopny tuto problematiku chápat.

**Tabulka č. 1 - Výzkumný vzorek podle věku**

Výzkumný vzorek		
Věk	Pohlaví	
	Děvče	Chlapec
9	7	9
10	7	15
11	4	2
Celkem	18	26

Ve výzkumném vzorku nejvíce převažovali chlapci ve věku 10 let, kde se jich zúčastnilo 15. Nejméně bylo chlapců ve věku 11 let, kteří byli pouze dva. Dále se zúčastnilo devět chlapců ve věku 9 let, sedm dívek ve věku 9 let, sedm dívek ve věku 10 let a čtyři dívky ve věku 11 let.

Jde-li o rozdělení dívek a chlapců podle ročníků, ve čtvrtém ročníku se zúčastnilo výzkumu celkově 22 žáků, z toho 8 dívek a 14 chlapců. V pátém ročníku šlo taktéž o 22 žáků, kde se zúčastnilo 10 dívek a 12 chlapců.

**Tabulka č. 2 - Výzkumný vzorek podle ročníků**

Výzkumný vzorek		
Pohlaví	Ročník	
	4.	5.
Děvče	8	10
Chlapec	14	12
Celkem	22	22

V dalším průzkumu budu problematiku porovnávat v závislosti na ročníku a pohlaví, tak aby bylo nejvíce zřejmé, jak jí žáci rozumí a jak odpovídali na dané otázky.

## **5.2. Pojem autorita**

Na začátku výzkumu jsem poprosila žáky, aby mi na kus papíru napsali, co si myslí, že znamená autorita. Pouze dva žáci ze 44 měli nějakou představu o tom, co to slovo autorita znamená. Zbýlých 42 žáků odpovědělo, že nevědí, co to autorita je.

Jeden z žáků, který odpověděl na otázku autority, byl desetiletý chlapec z 5. ročníku, který napsal, že autorita je něco jako vděčnost k druhému člověku. Dalším byla devítiletá dívka ze 4. ročníku, která odpověděla, že autorita je posláním, které nám někdo předává. Bereme-li v úvahu věk dětí, obě odpovědi jsou v jistém smyslu správně.

Následně byl žákům pojem autorita vysvětlen. V prezentaci byla pro žáky připravena definice autority, že autoritu můžeme chápat jako osobu, či úřad, který o něčem rozhoduje, a my jsme povinni se tímto rozhodnutím řídit. Aby žáci tento pojem lépe pochopili, představila jsem jim autoritu v několika přírovnání.

Příklad číslo jedna byl to, že autorita je rodič nebo prarodič, ke kterému vzhlížíme, respektujeme ho, chodíme si k nim pro rady a posloucháme je. Dalším příkladem bylo uvedeno, že autorita nemusí být osoba, ale i instituce jako například škola. Máme povinnost tuto instituci navštěvovat, tím pádem dodržovat daná pravidla a rozhodnutí, jako například školní řád.

Na konci byli žáci dotazováni, zda tento pojem pochopili, abychom mohli pokračovat ve výzkumu. Měl se přihlásit ten, kdo pojem nechápe a chce ho více vysvětlit. Natož se přihlásili pouze dva žáci ze čtvrtého ročníku. Vysvětlila jsem jim to na dalším přirovnání, že autorita může být i člen z party dětí, které má dobré nápady na zábavu, vymýšlí dobré hry a všechny děti k němu vzhlíží, ale zároveň to nesmí být dítě, které využívá násilí k tomu, aby si děti získal. Díky tomuto přirovnání již všichni žáci na dotaz, zda chápou pojem autorita, odpověděli, že mu již rozumí.

### **5.3. Vnímání autority mezi učitelkou a vychovatelkou**

Další otázkou na žáky bylo, aby uvedli, kdo má podle nich větší autoritu, jestli učitel, vychovatel nebo oba stejnou, a proč si myslí, že to tak je. V tabulce č. 3 jsou zaznamenány odpovědi podle ročníků a v tabulce č. 4 jsou odpovědi uvedeny podle pohlaví žáků.

**Tabulka č. 3 - Vnímání autority učitele a vychovatele podle ročníků**

Vnímání autority		
Pedagog	Ročník	
	4.	5.
Učitel	7	21
Vychovatel	1	1
Obě	14	0
Celkem	22	22

**Tabulka č. 4 - Vnímání autority učitele a vychovatele podle pohlaví**

Vnímání autority		
Pedagog	Pohlaví	
	Dívka	Chlapec
Učitel	11	17
Vychovatel	1	1
Obě	6	8
Celkem	18	26

Žáci ve 4. ročníku měli ve větší míře představu o tom, že autoritu má učitel a vychovatel stejnou, odpovědělo tak 14 žáků. Svě odpovědi většinou okomentovali tak, že oba jsou starší, jsou to lidé, kteří o ně ve škole pečují, a proto jsou stejně důležití.

V 5. ročníku měli o autoritě mezi učitelem a vychovatelem jinou představu, a to takovou, že podle jejich názoru má ve všech případech větší autoritu učitel. Odpovědělo tak 21 žáků z celkových 22. Podle jejich názoru má učitel větší autoritu proto, že si k učiteli chodí častěji pro rady a pomoc, učitel má podle nich více zkušeností a vědomostí a naučí se od nich více nových věcí.

Z pohledu pohlaví zde nejsou žádné rozdíly, naprostá většina chlapců a dívek si myslí, že má vyšší autoritu učitel než vychovatel. Odlišný názor měli pouze dva žáci, kteří to obhájili tím, že mají paní vychovatelky radši, protože jsou hodnější a nenutí je dělat něco, co dělat nechtějí a nebaví je.

#### **5.4. Rozdílné chování k učitelům a vychovatelům**

Následující otázka se týkala rozdílného chování k učitelům a vychovatelům. Zda si žáci uvědomují, jestli se k těmto pedagogům chovají jinak, a jaké k tomu mají důvody. V tabulce č. 5 jsou opět odpovědi zaznamenány podle ročníku a v tabulce č. 6 podle pohlaví žáků.

**Tabulka č. 5 - Rozdílné chování k učitelům a vychovatelům podle ročníku**

<b>Rozdílné chování</b>		
Chování	Ročník	
	4.	5.
Stejně	13	5
Rozdílné	9	17
Celkem	22	22

Co se týče rozdělení podle ročníků, je v tabulce zřejmý rozdíl mezi čtvrtým a pátým ročníkem. Ve čtvrtém ročníku si většina žáků nemyslí, že by se chovala rozdílně k těmto pedagogům. Ti, co přiznali, že se chovají odlišně, uvedli, že se k učitelům chovají slušněji a snaží se v hodinách udržet kázeň proto, že jsou si vědomi

trestů ve formě poznámek a úkolů navíc. Přiznali také, že u vychovatelek je režim trochu volnější, a nedostávají tak závažné tresty, proto si toho také více dovolí.

Převážná většina žáků z pátého ročníku si uvědomuje, že se chová rozdílně k těmto pedagogům. Vychovatelky berou spíše jako kamarádky, většinou jim tykají, jsou hlučnější a dovolí si i neuposlechnout jejich pokynů.

**Tabulka č. 6 - Rozdílné chování k učitelí a vychovateli podle pohlaví žáků**

Rozdílné chování		
Chování	Pohlaví	
	Dívka	Chlapec
Stejně	7	11
Rozdílné	11	15
Celkem	18	26

V rozdělení podle pohlaví se dá říci, že jsou na tom žáci vyrovnaně. Chlapci, kteří uvedli, že se chovají rozdílně k vychovatelkám či vychovatelům, toto okomentovali tak, že v družině si dovolí více zlobit, protože mají více volného času a vychovatel jim nechává volnost ve výběru činností.

U dívek, které se chovají rozdílně k vychovatelům, bylo převážně uvedeno to, že si s paní vychovatelkou více rozumí, rádi si s nimi povídají a berou je více jako starší kamarádky, kterým se mohou se vším svěřit a věří jim více než učitelům.

### ***5.5. Důležité faktory v budování autority***

Žáci byli tázáni, co je pro ně důležité, aby si u nich pedagog získal autoritu. Odpovědi jsem zpracovala do tabulky č. 7 a k nim napsala počet žáků, kteří takto odpovídali.

**Tabulka č. 7 - Faktory k budování autority**

<b>Faktory budování autority</b>	
Faktory	Počet
Dobrý vztah k dětem	40
Zajímavá výuka nebo program	25
Spravedlivý	17
Kamarádský	15
Vzdělání	10
Trochu přísný	6

Naprostá většina žáků odpověděla, že by pedagog měl mít dobrý vztah k dětem, k tomuto faktoru byly započteny odpovědi, že by na ně měl být hodný, milý, rozumět si s nimi a vědět, jak se k dětem chovat.

Jako další faktory uvedli, že je důležité, aby je ve škole učili zajímavým věcem, nebo měli ve školní družině program, který je baví a nenudí se tam. Dále by měl být podle žáků pedagog spravedlivý, kamarádský a občas i přísný, na ty, kteří to potřebují. Někteří žáci také uvedli, že by měl mít nějaké vzdělání, aby tuto práci mohl vykonávat.

### **5.6. Změna v chování k učitelům a vychovatelům**

Poslední otázka byla zadána až po diskuzi, která probíhala ohledně otázek uvedených výše. Záměrně jsem jim ukázala rozdíly mezi autoritou učitele a vychovatele, která obsahovala stejné položky. Například, že k oběma pedagogům máme mít úctu a respekt, učíme se od nich nové věci, chodíme si k nim pro rady a respektujeme jejich nápady. Oba pedagogové musí mít určité vědomosti a znalosti, které se dětem snaží předat, musí být rázní a zároveň tolerantní. Cílem bylo, aby si žáci uvědomili rozdíly v chování vůči vychovatelům a pedagogům, což vede k respektu a úctě, které vedou k autoritě pedagoga.

Většina žáků, kteří uvedli, že se chovají rozdílně k vychovatelům nebo učitelům, se vyjádřila tak, že si uvědomují, že učitel a vychovatel jsou stejná autorita, že jsou to lidé, kteří se je snaží naučit novým věcem a podpořit je v jejich rozvoji. Tyto žáci uvedli, že by své chování k některým pedagogům chtěli změnit k lepšímu a budou se snažit tuto problematiku více vnímat.

## **5.7. Vyhodnocení výzkumů**

Z výzkumu vyplývá to, že žáci ve věku od 9 do 11 let neznají význam slova autorita, což je podle mého názoru špatně. S tímto tématem by měli být postupně seznamováni již od nástupu do základní školy. Měli by být schopni pochopit závažnost této problematiky a naučit se respektovat autority již od útlého věku. Například formou různých her, pohádek, hodin dramatické výchovy, či hodin, kde si mohou vyzkoušet práci učitele nebo vychovatele, aby zjistili, zda by měli jako pedagogové autoritu u svých žáků.

Po představení pojmu autorita pomocí příkladů, kdy autorita je rodič, ale může jím být i kamarád, jsme se dostali k otázce, zda má podle nich větší autoritu učitel nebo vychovatel, naprostá většina žáků tuto autoritu rozlišuje a uvádí, že větší autoritu má učitel. Toto rozhodnutí komentují tak, že učitel je více naučí a má větší zkušenosti, proto má větší autoritu než vychovatel, což podle mého názoru není správné. Učitel i vychovatel jsou pedagogové, kteří s dětmi tráví spoustu času a oba si zaslouží stejné uznání a úctu, jelikož se je snaží co nejlépe připravit na další vzdělání.

Většina žáků taktéž odpověděla, že si uvědomují rozdíly ve svém chování vůči učitelům i vychovatelům. Učitele více respektují, dávají větší pozor a snaží se s nimi mít lepší vztah, aby se vyhnuli trestům.

V otázce, jaké faktory jsou pro ně důležité, aby si u nich pedagog získal autoritu, se žáci shodli na tom, že by měl mít každý pedagog dobrý vztah k dětem a měli by je umět zaujmout ve výuce i ve školní družině.

Cílem v tomto výzkumu bylo zjistit, jak žáci chápou pojem autorita, a jak vnímají rozdíly mezi autoritou vychovatele a učitele. Výstupem z tohoto zkoumání bylo, aby žáci pochopili, že učitel i vychovatel si zaslouží stejné uznání a respekt v jejich postavení, aby mezi nimi nedělali rozdíly a vnímali autoritu obou pedagogů stejně. Na konci obou výzkumů žáci přiznali, že se rozdíly ve svém chování cítí a budou se snažit změnit své chování k vychovatelům.

## 6. Rozhovory

V této části jsem podrobně rozepsala rozhovory s vychovatelkami a učitelkami, jak chápou pojem autorita, jaké faktory jsou podle nich důležité pro získání autority, a jak oni i ostatní pedagogové vnímají rozdíl mezi autoritou učitele a vychovatele. Rozhovory probíhaly s každou vyučující zvlášť, a tak jsou i zaznamenány. Jako výzkumný vzorek jsem si vybrala pět pedagogů z jedné základní školy, jedná se o jednu učitelku, která nemá zkušenosti s prací ve školní družině a jednu vychovatelku, která nemá zkušenosti s výukou. Dále se jedná o dvě vychovatelky, které zároveň vyučují výchovy na první i druhém stupni základní školy a jednu učitelku, která dříve působila jako vychovatelka. Na konci této kapitoly si jejich odpovědi porovnáme a shrneme si je v závěru.

### 6.1. Rozhovor č.1

*Popište Váš kariérní postup na základní škole.*

Učím na jedné základní škole již od roku 1989. Od začátku jsem třídní učitelkou v různých ročnících na prvním stupni.

*Co Vás vedlo k práci s dětmi?*

Na gymplu jsem zjistila, že mě práce s dětmi baví. K práci s dětmi jsem se dostala přes sport, hrála jsem softball, kde jsem dostala možnost trénovat děti. Nejprve jsem měla v plánu učit na druhém stupni například chemii, biologii, zeměpis nebo tělocvik, ale v té době nenabízeli žádný studijní plán, co by mi vyhovoval, tak jsem se rozhodla studovat učitelství prvního stupně.

*Co Vás napadne, když se řekne autorita?*

První věc, co mě napadne, je paní ředitelka. Člověk, který si umí udělat pořádek, všichni jí respektují a vzhlíží k její osobnosti.

### ***Jaký význam má pro Vás autorita pedagoga v současné škole?***

Je velmi důležitá, ale musí se jednat o přirozenou autoritu člověka. Nesmí to být vynucená autorita, podle mého, když má člověk přirozenou autoritu, mají k němu lidé respekt automaticky.

### ***Má podle Vás u žáků větší autoritu učitel nebo vychovatel?***

Nevidím v tom rozdíl, je to podle osobnosti člověka. Jde o to, když má člověk přirozenou autoritu, tak je jedno jestli je to učitel, vychovatel nebo asistent pedagoga. Také záleží, o jak staré žáky jde. Žáci ve vyšších ročnících už v tom rozdíl děla mohou.

### ***Myslíte, že máte u žáků autoritu?***

Já o sobě vím, že přirozenou autoritu nemám. Jsem ten typ, co na děti působí spíše kamarádsky a pak na ně musím tlačit, aby udělali nějakou práci. Což, jak jsme řekla výše, není dobře.

### ***Jaké faktory jsou podle Vás důležité k budování autority?***

Je to o osobnosti každého člověka, což není to něco, co se dá získat. Důležité jsou vlastnosti člověka, jeho vlastní vystupování, musí být příkladem, což znamená, že není dobré, když je náladový a přenáší své nálady na děti.

### ***Popište, jak si myslíte, že tento rozdíl mezi autoritou učitele a vychovatele vnímají ostatní pedagogové.***

Jedná se o mýtus, který se hodně řeší. Každá osobnost je jiná. Učitel je ve škole kvůli něčemu jinému než vychovatel. Obě povolání jsou důležitá a jejich práce se cení. Každý má jiné schopnosti, je jinak naladěný na svou práci, musí si umět udržet respekt. Já u kolegů nevnímám nějaké řešení rozdílů mezi autoritou učitele a vychovatele.

## ***6.2. Rozhovor č.2***

### ***Popište Váš kariérní postup na základní škole***

Na základní škole jsem začala působit v roce 2013 jako vychovatelka školní družiny a asistentka pedagoga. v roce 2016 se naše základní škola začala potýkat s nedostatkem učitelů na prvním stupni. Jelikož paní ředitelka věděla, že bych chtěla

učit, tak jsem nabídku ihned přijala. Byl to vždy můj sen, takže jsem se od školního roku 2016/2017 stala se třídní učitelkou žáků 2. ročníku prvního stupně na základní škole.

### ***Co Vás vedlo k tomu začít pracovat s dětmi?***

Jak jsem již výše uvedla, učít děti byl vždy můj sen. Myslím, že si s dětmi rozumím a ráda s nimi pracuji. Nic se nevyrovná tomu dobrému pocitu, když mají děti radost, že se něco nového naučí. Ráda sleduji jejich pokroky ve vzdělání i v přístupu k životu.

### ***Co Vás napadá, když se řekne autorita?***

Podle mého názoru jde hlavně o to, jaký máte přístup k lidem, respektive k žákům. Je to hlavně o člověku, o tom, jakou má povahu, jak dokáže děti zaujmout, či s nimi i v jistých situacích soucítit.

### ***Jaký význam má pro Vás autorita pedagoga v současné škole?***

Určitě velký význam. Bez přirozené autority osobnosti podle mého názoru nelze učit. Člověk si musí umět získat pozornost a zaujmout děti ve všech předmětech, které je vyučuje. Musí umět děti povzbudit k lepším výkonům a pocitu, že se chtějí něco naučit. Ne, jen jim odříkat psané definice. Samozřejmě jde také o uznání a úctu k tomuto povolání. Žáci by měli mít k pedagogovi úctu, už jen z principu, je to někdo, kdo se snaží jim pomoci ke vzdělání a lepšímu postavení v životě a ve společnosti. K tomuto se váže ta smutná skutečnost, že už to v některých případech nefunguje. Některé děti si myslí, že si mohou dovolit vše, co si záměnou a že my, jako učitelé jim to budeme tolerovat. Bohužel je to dnešní dobou, děti můžou všechno a dostanou vše, co chtějí a rodiče je v tom, v dobré víře, podporují, protože si myslí, že tím rozvíjejí jejich samostatnost a posilují jejich sílu ve společnosti. V době, kdy jsem já sama chodila do školy, neexistovalo to, že bych se někdy vzepřela učiteli nebo si stěžovala na jeho výuku či chování, a když už se mi něco nelíbilo, rodiče mi rázně vysvětlili, že učitel se musí poslouchat a že je to pro mé dobro.

### ***Má podle Vás u žáků vyšší autoritu vychovatel nebo učitel?***

Podle mého názoru má ve většině případů vyšší autoritu učitel. Vychovatel je někdo, kdo s dětmi tráví volný čas a dává jim větší volnost v rozhodování, co chtějí

nebo nechtějí dělat. A proto si také děti myslí, že si k němu mohou více dovolit.

***Myslíte, že Vy jako učitel máte u žáků vyšší autoritu než jako vychovatel?***

Podle mého názoru jsem děti dokázala zaujmout jako vychovatel i jako učitel. Myslím, si že mým darem je přirozená autorita. Takže u obou profesí mám u všech dětí, co jsem měla ve školní družině i jako třídní učitel, stejnou autoritu. Ale je to pouze můj názor. Někdo to může u mé osoby vnímat jinak.

***Vnímáte změny v chování žáků vůči změně vašeho pedagogického postavení?***

Žádné změny nevnímám. Děti se ke mně chovají a chovali stejně jak jako k vychovatelce, tak k učitelce. Jak jsem řekla výše, myslím, že je to mou přirozenou autoritou. Snažím se využívat demokratického stylu výchovy, protože je podle mě důležité mít pro děti pochopení a udržovat příznivou atmosféru. Také je důležité si u dětí umět udržet určitý odstup.

***Jaké faktory jsou podle Vás důležité k budování autority?***

Tuto práci nemůže dělat nikdo, kdo nemá alespoň trochu kladný vztah k dětem. Dále by měl mít určité vzdělání a vědomosti, které dětem chce předat. Měl by mít pevné postavení v hierarchii školy, umět si u vedení prosadit svůj názor a mít autoritu i u kolegů. Mezi vlastnosti, které by měl pedagog mít, jsou hlavně tolerance, spravedlnost a důslednost.

***Popište, jak si myslíte, že tento rozdíl mezi autoritou učitele a vychovatele vnímají ostatní pedagogové.***

Každý pedagog to vnímá jinak, každý se snaží zaujmout děti, tak jak to je podle něho správné. Někteří si myslí, že si autoritu u dětí vybudou přísným stylem výchovy, kdy například za každé vyrušení píše poznámku nebo si snaží nařídit pořádek křikem. Nebo v opačném případě dávají dětem až moc velkou volnost a snaží si z nich nějakým způsobem udělat „kamarády“, a myslí si, že když k nim budou takto přistupovat, tak si u nich autoritu získají. Každý to opravdu vnímá jinak a je jen na nich, aby našli svůj správný směr, jak si u dětí autoritu získat. Takže si myslím, že tento rozdíl nikdo nevnímá a zajímá se o to, jestli má autoritu on sám autoritu u svých žáků.

### **6.3. Rozhovor č.3**

#### ***Popište Váš kariérní postup na základní škole.***

Na základní škole působím od roku 1985. V prvních letech jsem učila, ale tato práce mě nenaplňovala tak, jak jsem si představovala. Proto jsem se rozhodla, že se budu ucházet o práci vychovatelky, která se mi líbila více. V současné době pracuji ve školní družině, kde mám žáky prvních tříd. Z důvodů personálních nedostatků jsem ve školním roce 2017/2018 začala učit v některých třídách na prvním a druhém stupni pracovní činnosti, výtvarnou výchovu a tělesnou výchovu.

#### ***Co Vás vedlo k práci s dětmi?***

K této práci jsem se rozhodla díky paní vychovatelce, která měla mě jako dítě ve školní družině. Ukázala mi, jak je tato práce zajímavá a variabilní a od té doby jsem nechtěla dělat nic jiného.

#### ***Co Vás napadá, když se řekne autorita?***

Podle mého názoru autorita vyjadřuje a chápe vztah mezi dvěma osobami, dítětem a dospělým, žákem a učitelem. Nejedná se o moc, ale o to, aby se lidé naučili respektovat a uctívat jiné lidi.

#### ***Jaký význam má pro Vás autorita pedagoga v současné škole?***

Velký význam. Autorita je ve školství velmi důležitá, děti by měly mít autoritu nejen k pedagogovi, ale i ke škole jako k instituci, která jim nabízí vzdělání. Také jde o to, abychom se naučili komunikovat mezi sebou, naslouchali si a díky tomu si i lépe rozuměli.

#### ***Ve škole pracujete již dlouho, vnímáte nějaké změny ve vnímání žáků k autoritám pedagogů dříve a nyní?***

Je to každý rok jiné. Některé roky byly lepší, jiné horší. Myslím si, že je to podle kolektivu, který se ve třídě vytvoří. Děti jdou za nejsilnějším ze třídy a občas se stane, že je to dítě, které neuznává autority a ostatní děti se mu snaží vyrovnat, tak dělají to samé. Pak se u nich těžko získává autorita. Nemůžu tedy říct, že by to bylo rok od roku horší, je to tak na stejné úrovni jako dříve.

***Má podle Vás u žáků vyšší autoritu vychovatel nebo učitel?***

Podle mého názoru mají obě profese stejnou autoritu. Nevnímám v tom žádné rozdíly. Jedná se o pedagogickou práci s tím rozdílem, že učitel vyučuje a vychovatel vychovává. Žáci by tedy měli mít autoritu k oběma profesím stejnou, ale neumím to říci za ně.

***Myslíte, že Vy jako učitel máte u žáků vyšší autoritu, než jako vychovatel?***

Jak jsem řekla výše, neumím to vyjádřit za své žáky. Ale podle mého mám u žáků autoritu jako učitelka i jako vychovatelka. Snažím se je zaujmout ve všem, co s nimi dělám. Chci, aby si z každé činnosti odnesli nějaký pozitivní zážitek. Proto si myslím, že mám v obou profesích autoritu stejnou, k dětem umím být tolerantní a empatická, ale dokážu je i okřiknout, když se mi nelíbí jejich chování. Toto je podle mého velmi důležité a je to, co dělá autoritu autoritou.

***Vnímáte změny v chování žáků vůči změně vašeho pedagogického postavení?***

Myslím si, že se ke mně žáci chovají stejně. Nemohu to ale posoudit, protože nevyučuji stejné žáky, které mám ve školní družině. Možná u starších žáků na druhém stupni, které jsem měla dříve ve školní družině, vidím občas jen takové malé zaváhání v oslovení, jestli mě mají oslovovat paní vychovatelko nebo paní učitelko.

***Jaké faktory jsou podle Vás důležité k budování autority?***

Pro budování autority je důležité, aby pedagogové měli kladný vztah k dětem. Měl by umět děti zaujmout a umět si získat jejich pozornost. Být rázný, spravedlivý, tolerantní a hlavně empatický.

***Popište, jak si myslíte, že tento rozdíl mezi autoritou učitele a vychovatele vnímají ostatní pedagogové.***

Když to porovnáám mezi vychovatelkami a učitelkami, paní učitelky si podle mého názoru myslí, že jsou „něco více“, než vychovatelky, jelikož mají vyšší vzdělání a větší moc v budoucím vzdělání žáků. Takže díky tomu, je tedy jasné, že musí mít větší autoritu u žáků. Zase nechci křivdit všem, protože za tu dobu, co působím ve školství, se vychovatelkám klade větší důraz než dříve. Toto povolání je stále více oceňované a někteří učitelé je již začínají respektovat, jako sobě rovné.

## **6.4. Rozhovor č.4**

### ***Popište Váš kariérní postup na základní škole.***

Ve škole působím třetím rokem. Nejprve jsem pracovala pouze jako vychovatelka a asistentka. V letošním roce jsem k této práci dostala nabídku učit hudební výchovu.

### ***Co Vás vedlo k práci s dětmi?***

Vždy jsem chtěla pracovat s dětmi. Mým snem bylo učit hudební výchovu, a to se mi splnilo.

### ***Co Vás napadne, když se řekne autorita?***

Podle mého znamená autorita, určitý respekt, který máme k někomu, ke komu vzhlížíme, uctíváme ho a k někomu, kdo nás něco naučil.

### ***Jaký význam má pro Vás autorita pedagoga v současné škole?***

Autorita pedagogů je velmi důležitá. Děti v současné době, podle mého názoru nerespektují většinu autorit, někdy nerespektují ani své rodiče, natož učitele. Proto by se mělo dbát na to, aby se ve škole zaměstnávali lidé, kteří si u žáků umí získat a udržet autoritu. Žáci by se tak naučili vnímat autoritu a naučili by se jí rozpoznat.

### ***Má podle Vás u žáků větší autoritu učitel nebo vychovatel?***

I když to říkám nerada, tak určitě učitel, což je špatně. Žáci by měli mít ke všem pedagogům stejnou autoritu, ať už je to asistent pedagoga, vychovatel nebo učitel.

### ***Myslíte, že jako učitel máte u žáků vyšší autoritu než jako vychovatel?***

Ano, myslím si, že v hodinách mám větší autoritu než ve školní družině.

### ***Vnímáte změny v chování žáků vůči změně vašeho pedagogického postavení?***

Záleží na tom, zda jsem žáky, které zrovna učím, měla dříve ve školní družině nebo ne. Kdybych před třemi lety věděla, že jednou opravdu budu učit, nikdy bych nedopustila v družině, aby mi děti mohly tykat. Jde o hlavně o kázeň. Žáci, které jsem měla dříve v družině, jsou úplně odlišní v chování v hodinách hudební výchovy a v chování k mé osobě než žáci, se kterými jsem se dříve nesetkala.

### ***Jaké faktory jsou podle Vás důležité k budování autority?***

Důležitým faktorem je přímé a otevřené jednání, musí umět být přísný, ale zároveň spravedlivý, musí umět s dětmi komunikovat a mít k nim vztah, a musí umět ve třídě příjemnou atmosféru.

### ***Popište, jak si myslíte, že tento rozdíl mezi autoritou učitele a vychovatele vnímají ostatní pedagogové.***

I když je to prezentováno, tak že jsme si všichni pedagogové rovni, tak to tak nevnímá asi nikdo. Podle mého to nevnímá to ani vedení, které pozice asistentek a vychovatelek vkládá do pozadí, neocceňují jejich práci a využívají je nad rámec jejich pracovních povinností. Vychovatelky si poté myslí, že jsou podřadnější profese a nechávají si vše líbit a v nejhorsím případě, tak k sobě nechávají chovat i své žáky.

## **6.5. Rozhovor č.5**

### ***Popište Váš kariérní postup na základní škole.***

Na základní škole působím již 7 let, jako vychovatelka ve školní družině a školním klubu. Nejprve jsem ve škole pracovala 2 roky, poté jsem šla na mateřskou dovolenou a po skončení jsem nastoupila zpátky a zde již působím 5 rokem.

### ***Co Vás vedlo k práci s dětmi?***

Děti mám ráda a vždy jsem s nimi pracovala ráda. Líbí se mi jejich nadšení pro každou novou činnost. Mám ráda jejich originální kreativitu a nové nápady.

### ***Co Vás napadá, když se řekne autorita?***

Autorita pro mě znamená respekt a slušné vychování. Od člověka, u kterého uznáváte autoritu, bychom se měli učit, měli by nám předávat zkušenosti. Autorita je pro mě člověk, který by měl něco předat, který něco umí a něco dokáže.

### ***Jaký význam má pro Vás autorita pedagoga v současné škole?***

Autorita pedagoga je ve škole velmi důležitá, více než kdy jindy. Dříve měl pedagog autoritu jen, jak vešel do třídy. Byl někdo, ke komu děti vzhlížely a věděly, že je tu pro ně, že se snaží udělat maximum, aby něco dokázaly. V současné době je těžší si

autoritu u dětí získat, proto je velmi důležitá. Děti jsou vychovávány, aby byli samostatní a uměli vyjádřit svůj názor, což pro pedagogy není jednoduché. Děti si k nim více dovolí a myslí si, že je to v pořádku.

***Má podle Vás u žáků vyšší autoritu vychovatel nebo učitel?***

Podle mého názoru má vyšší autoritu učitel, a to není dobře. Učitel a vychovatel jsou oba pedagogové, kteří mají za úkol starat se o naše děti, naučit je něco nového a připravit je na jejich budoucnost. Oba jsou na jedné vlně, tak by měli mít autoritu stejnou. Je to ale na osobnosti, jak si to u dětí dokáže nastavit.

***Myslíte, že máte u žáků autoritu?***

Podle mého názoru autoritu u žáků mám, nikdy se mi nestalo, že by mi v něčem odmouvali nebo bych je musela nutit k nějaké práci. Myslím si, že je umím zaujmout a dokážu si s nimi povídat o všem, ale také umím být rázná a zajistit si pořádek a klid ve třídě.

***Jaké faktory jsou podle Vás důležité k budování autority?***

Nejdůležitější je vztah k dětem, umět s nimi mluvit, naslouchat jim a umět jim poradit. Měl by si umět udělat pořádek ve třídě, být rázný, ale zároveň tolerantní a spravedlivý.

***Popište, jak si myslíte, že tento rozdíl mezi autoritou učitele a vychovatele vnímají ostatní pedagogové.***

Podle mého si učitelé myslí, že mají větší autoritu a dost často nám to dávají najevo. Jejich práce je podle nich důležitější a děti si z ní více vezmou do života. U vychovatelek je to jiné, řekla bych, že jsou s tím smířené a bojí se ozvat, aby neměli v práci problémy. Jako příklad mohu uvést skutečnost, že učitelé neuznávají poznámky od vychovatelek, podle nich nemají vychovatelky právo žákům dávat poznámky za nevhodné chování a bohužel to dávají najevo i před dětmi i rodiči, neuznávají je jako platné poznámky a tím pádem je nepočítají do celkového hodnocení chování žáků, což je podle mého názoru špatně.

## 7. Porovnání a výsledky rozhovorů

V této části jsem porovнала výsledky rozhovorů ve čtyřech základních otázkách, které byly pro všechny pedagogy stejné. Co je podle nich autorita, jak vnímají rozdíl mezi autoritou učitele a vychovatele, jak podle nich vnímají autoritu žáci, jaké jsou základní faktory k budování autority, a jak vnímají rozdíl mezi autoritou učitele a vychovatele ostatní pedagogové.

První rozhovor je prováděn s učitelkou, která nemá žádné zkušenosti s vychovatelskou profesí a jako učitelka na prvním stupni působí skoro 30 let. Druhý rozhovor je veden s paní učitelkou, která učí třetím rokem a před tím tři roky působila jako vychovatelka. Další dva rozhovory jsou s vychovatelkami, které působí jako učitelky výchov, první z nich působí na základní škole jako vychovatelka již 33 let a výchovy učí již druhým rokem, druhá působí ve škole tři roky a výchovy učí prvním rokem. Poslední rozhovor je s paní vychovatelkou, která naopak nemá zkušenosti s učitelskou profesí a jako vychovatelka působí již pět let.

### 7.1. Význam autority

Všech pět tázaných pedagogů se shodlo na tom, že autorita je respekt, který si umíme vytvořit u ostatních lidí. Jde o vztah mezi dvěma lidmi, v tomto případě mezi pedagogem a žákem, jak dokážou děti zaujmout, tak aby k nim žáci vzhlíželi jako k někomu, kdo se je snaží něco naučit a pomáhá jim v jejich dalším rozvoji.

Každý pedagog by měl mít přirozenou autoritu, což je hlavně o osobnosti, ale jak vyplývá z posledního rozhovoru, není to vždy pravidlem. Když člověk nemá přirozenou autoritu, musí umět žáky zaujmout jinak a snažit se s nimi vyjít. V současné škole je podle dotazovaných autorita pedagoga velmi důležitá, ale někteří žáci tuto skutečnost nerespektují a autority neuznávají.

## **7.2. Učitel versus vychovatel**

Ve třech rozhovorech dotazovaní uvádějí, že podle nich má u žáků větší autoritu učitel. Také však uvádějí, že to není dobře. Podle jejich názoru by oba pedagogové měli být u žáků uznáváni stejně, jde o osoby, které mají na starost jejich vzdělání a výchovu. Oba musí mít určité schopnosti a vlastnosti, vzdělání a dovednosti, které žákům předávají. Rozebereme-li to podle profesí, takto odpovídala paní vychovatelka bez zkušeností s výukou, dále vychovatelka, která zároveň učí výchovu a učitelka, která má zkušenost s vychovatelstvím.

Podle dvou dotazovaných má vychovatel stejnou autoritu jako učitel, a to z důvodů, které uvádím výše, že je to osobnost, která má ve vzdělání a výchově dětí stejný význam. Jedná se o osobnost člověka, jeho vlastnosti, a jak si dokáže u dětí vzbudit respekt. Takto odpovídaly paní učitelka a paní vychovatelka, která učí výchovu. Zajímavé je i to, že se jedná o pedagožky, které ve škole působí již delší dobu a toto vnímají s větší praxí a zkušenostmi. Obě také uvádějí, že jde také o to, o jak staré děti se jedná. Starší děti mezi vychovateli a učiteli dělají větší rozdíl, což také vyplývá z výzkumu ve třídách, kde žáci z vyššího ročníku, uznávají více autoritu učitele.

Do této části vyhodnocení jsem zařadila otázku ohledně toho, zda vychovatelky, které mají zkušenosti s učením, buď jako třídní učitelky nebo jako učitelky výchov, vnímají nějaké změny v chování žáků, když změní nebo změnily pedagogickou profesi. Pouze jedna vychovatelka vnímá změny v chování žáků, jelikož učí stejné žáky, které měla dříve ve školní družině. Přiznává ale i to, že za toto může ona sama, protože dovolila žákům, aby jí tykali a chovali se k ní kamarádsky.

## **7.3. Faktory budování autority**

Jako hlavní faktor v budování autority všichni dotazovaní uvádějí, že je velmi důležité mít kladný vztah k dětem. Musí umět sjednat pořádek, to znamená být rázný a důsledný a zároveň musí umět žáky zaujmout ve všech předmětech, které vyučuje. Dále uvádějí, že musí být spolehlivý, tolerantní, a umět s žáky komunikovat.

Jako další faktory, které dotazovaní uvádějí, a které bych zde ráda uvedla, jsou například takové, že pedagog musí umět ve třídě vytvořit příjemnou atmosféru, měl by mít určité vzdělání a dovednosti, a důležité je také postavení v hierarchii školy.

#### **7.4. *Vnímání ostatních pedagogů***

Poslední společná otázka se týkala toho, jak si myslí, že tento rozdíl mezi autoritou vychovatele a učitele vnímají jejich kolegové nebo obecně ostatní pedagogové. V tomto ohledu měli jasno vychovatelky, kdy všechny tři uvedly, že kolegové z řad učitelů, jim dávají jasně najevo, že oni jako učitelé mají větší autoritu u žáků, proto, že je jejich práce důležitější než vychovatelek. Toto vnímají i od vedení školy, které je využívá nad rámec jejich pracovních povinností, což jsou třeba akce školy nebo ředitelská volna, ve kterých rodičům nabízejí hlídání dětí, i když není škola a vychovatelky toto dostanou příkazem. Na těchto akcích či v ředitelských volnech se učitelé neangažují a mají placené volno. Vychovatelky si tento rozdíl uvědomují, jelikož se k nim žáci chovají odlišně než k vychovatelům.

Co se týče učitelů, ty žádné rozdíly mezi těmito profesemi nevnímají, myslí si, že jsou všichni na stejné úrovni. Tyto změny si nemohou uvědomovat, jelikož v roli vychovatele nebyli.

## Závěr

Cílem práce bylo zjistit pomocí výzkumu, jak žáci a pedagogové vnímají rozdíl v autoritě učitele a vychovatele. Také přijít na to, zda žáci vědí, co to autorita je, a jestli se chovají jinak k učitelům a jinak k vychovatelům. Dále se práce zabývá tím, jak se cítí vychovatel v roli učitele, a jak vnímá změnu v chování žáků. Jak vnímají rozdíly v autoritě učitele a vychovatele pedagogové, nejen z pohledu žáků, ale hlavně z pohledu jejich vlastního. K tomuto výzkumu byly použity dvě metody, první řízený výzkum neboli experiment s žáky prvního stupně a rozhovory s různými pedagogy.

Výzkum s žáky začal otázkou, zda žáci chápou nebo vědí, co to pojem autorita znamená. Po prvním dotazování jsem přišla na to, že si žáci prvního stupně neuvědomují, co to autorita je, a jak se k tomuto tématu postavit, jelikož se s touto problematikou nikdy nesešli, proto bylo důležité jim tento pojem vysvětlit na více příkladech, aby ho lépe pochopili. Sama si myslím, že toto je velmi důležité téma, se kterým by se měli žáci postupně seznamovat již od nástupu na základní školu, příkladem jim mohou být řízené hodiny dramatické výchovy, kdy tuto problematiku mohou probírat, nebo také v podobě různých her či pohádek. Po vysvětlení tématu různými příklady jako například, že autorita je rodič, kterému nasloucháme a posloucháme jeho rady, vážíme si jeho návrhů a chodíme si k němu pro pomoc, byli žáci opět dotazováni, jestli tomuto pojmu rozumí, kde všichni odpověděli, že ano. Dále jsem přešla na samotné zjišťování rozdílů mezi autoritou učitele a vychovatele.

Tento rozdíl je více vnímán mezi žáky pátého ročníku, kde 21 žáků z 22 odpovědělo, že má podle nich větší autoritu učitel než vychovatel, jelikož učitel má více zkušeností a vědomostí a dokážou se od nich naučit více než od vychovatelů. Více jak polovina žáků čtvrtého ročníku odpovědělo, že nedělají rozdíly mezi autoritou učitele a vychovatele, podle nich jsou to oba dospělí lidé, které musí poslouchat.

Další otázkou bylo, jaké faktory pro budování autority jsou podle žáků u pedagogů důležité. Většina žáků uvedla, že je pro ně důležité, aby měl pedagog dobrý vztah k dětem, měl by umět žáky zaujmout, být přátelský a spravedlivý. Když toto porovnám

s nároky na pedagoga, jak charakterovými či výkonovými, které jsou na pedagoga kladeny, žáci se s těmito nároky v bodech, které uvedli, shodují.

Poslední otázka se týkala toho, zda si žáci uvědomují rozdíly ve svém chování vůči učitelům a vychovatelům. Většina žáků uvedla, že si tyto rozdíly ve svém chování uvědomují a budou se snažit toto své chování změnit.

Jedná-li se o výzkum mezi pedagogy, pojem autorita všichni pedagogové chápou jako respekt, který si musíme umět vybudovat u ostatních lidí, respektive u žáků. U pedagogů je podle nich autorita velice důležitá, ale někteří jejich žáci ji neumějí respektovat.

Ve třech z pěti rozhovorů pedagogové odpovídali, že podle nich, má vyšší autoritu učitel. U tohoto také uvedli, že to není správné, jelikož vychovatel, je také pedagog, který se stará o výchovu žáků a dětí a zaslouží si stejný respekt od žáků jako učitel. Toto tvrzení uvedli další dva dotazovaní pedagogové, podle nich má pedagog stejnou autoritu jako vychovatel.

Na dotaz mířený k vychovatelkám, které mají zkušenosti s učením, zda vnímají nějaké změny v chování žáků, když se změnilo jejich pedagogické postavení, odpověděla pouze jedna z nich, že tyto změny vnímá. Lze tedy předpokládat, že toto většina žáků nevnímá nebo tomu nevěnuje pozornost. Vychovatel je stejný pedagog jako učitel.

Ohledně otázky na to, jaké faktory jsou podle pedagogů důležité pro budování jejich autority u žáků, odpovídali všichni pedagogové, že je hlavně důležité mít dobrý vztah k dětem. Pedagog by měl být podle nich rázný, ale také musí umět žáky zaujmout. Dále by měl být spolehlivý a tolerantní. V porovnání s charakterovými a výkonovými požadavky, které jsou ve společnosti důležité k výkonu pedagogického povolání, se pedagogové ve většině odpovědí shodují.

Velmi zajímavým zjištěním bylo, že všechny tři dotazované vychovatelky si uvědomují, že jsou v postavení, kdy kolegové z řad učitelů a také vedení, jejich autoritu podkopávají, a proto si k nim i žáci více dovolí, a tím pádem jejich autoritu neuznávají. Uvědomují si, že je jejich povolání stejně důležité, ale měly by se snažit více prosazovat

své názory, stát si za svým rozhodnutím a nenechat se ovlivnit chováním jiných pedagogů ani žáků.

Ve výzkumu s žáky i v rozhovorech jsem po porovnání došla k závěru, že žáci i pedagogové vnímají autoritu učitele a vychovatele jinak. Ve školství je podle nich větší autoritou učitel, jelikož má více znalostí a jeho povinností je žáky naučit novým věcem a připravit je na další vzdělávání.

## Seznam tabulek

Tabulka č. 1 - Výzkumný vzorek podle věku .....	22
Tabulka č. 2 - Výzkumný vzorek podle ročníků .....	23
Tabulka č. 3 - Vnímání autority učitele a vychovatele podle ročníků .....	24
Tabulka č. 4 - Vnímání autority učitele a vychovatele podle pohlaví .....	24
Tabulka č. 5 - Rozdílné chování k učiteli a vychovateli podle ročníku .....	25
Tabulka č. 6 - Rozdílné chování k učiteli a vychovateli podle pohlaví žáků.....	26
Tabulka č. 7 - Faktory k budování autority.....	27

## Použité zdroje

### *Literatura*

BRUGGER, Walter. *Filosofický slovník*. Praha: Naše vojsko, 1994. ISBN isbn80-206-0409-x.

ČÁP, Jan. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-X.

DOBAL, Jakub. *Pojetí autority pedagoga z pohledu učitele gymnázia*. In VALIŠOVÁ, Alena et al. *Autorita ve výchově: vzestup, pád, nebo pomalý návrat*. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-857-3.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-79-6.

HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-473-1.

HOLEČEK, Václav. *Psychologie v učitelské praxi*. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3704-1.

PAŘÍZEK, Vlastimil. *Autorita školy jako instituce*. In VALIŠOVÁ, Alena et al. *Autorita ve výchově: vzestup, pád, nebo pomalý návrat*. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-857-3.

VALIŠOVÁ, Alena a Hana KASÍKOVÁ. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1734-0.

VALIŠOVÁ, Alena. *Autorita jako pedagogický problém*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-624-4.

VALIŠOVÁ, Alena. *Jak získat, udržet a neztrácet autoritu*. Praha: Grada, 2008. Psychologie pro každého. ISBN 978-80-247-2282-5.

### ***Elektronické dokumenty***

VALIŠOVÁ, Alena. *Odborný informační materiál: Autorita v multidimenzionálním kontextu* [online]. České Budějovice, 2013 [cit. 2018-10-28]. Dostupné z: [https://is.vstecb.cz/do/5610/OPP/Informace/OP\\_VK/1711845/2302503/2302538/odborny\\_informacni\\_material\\_final.pdf](https://is.vstecb.cz/do/5610/OPP/Informace/OP_VK/1711845/2302503/2302538/odborny_informacni_material_final.pdf)

*Zákon č.563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a změny některých zákonů.* [online]. 2016 [cit. 2018-10-28]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/38850/>

ZIELENIECOVÁ, Pavla. *Autorita učitele: Doplnkové texty k předmětu Pedagogika pro student učitelství na Matematicko-fyzikální fakultě UK* [online]. 2012 [cit. 2018-10-28].

Dostupné z:

[https://kdf.mff.cuni.cz/vyuka/pedagogika/dopl\\_texty/Autorita%20ucitele.pdf](https://kdf.mff.cuni.cz/vyuka/pedagogika/dopl_texty/Autorita%20ucitele.pdf)

## Přílohy

Příloha č.1 – Presentace



Učitelka



Vychovatelka



## ?? OTÁZKY PRO VÁS ??

1. Myslíte, že má u žáků vyšší autoritu učitel nebo vychovatel?
2. Chováte se jinak k paní učitelce než k paní vychovatelce? A jaké to jsou rozdíly? Proč to tak je?
3. Myslíte, že by se mělo něco změnit na Vašem chování k učitelům a vychovatelům?
4. Jaký by měl být a co by měl umět, učitel nebo vychovatel, aby si získal autoritu?

## ROZDÍLY V AUTORITĚ

### Autorita učitele

- ▶ Osobnost učitele
- ▶ Vztah k žákům
- ▶ Úcta, uznání
- ▶ Vlastnosti a schopnosti
- ▶ Dobré chování
- ▶ Vědomosti a znalosti
- ▶ Ráznost
- ▶ Spravedlnost
- ▶ Tolerance

### Autorita vychovatele

- ▶ Osobnost vychovatele
- ▶ Vztah k žákům
- ▶ Úcta, uznání
- ▶ Vlastnosti a schopnosti
- ▶ Dobré chování
- ▶ Vědomosti a znalosti
- ▶ Ráznost
- ▶ Spravedlnost
- ▶ Tolerance

DĚKUJI ZA POZORNOST!